

מראי מקומות- בבא בתרא נ"ד

ולכן פי' המ"מ דאכילת פירות לא מהני אלא בצירוף דעת מקנה (ומהלך אחרת הבאנו לעיל [נ"ג] מהמרכבת המשנה, דמה דאכילת פירות לא מהני לקנות נכסי הגר, היינו משום דאין הוכחה מהאכילת פירות שהוא נוהג כבעלים, די"ל דרק אוכל פירות של הפקר). ולכן ל"ק על הרמב"ם מהא דשדא ליפתא בי פילי, דכאן ודאי לא מהני אכילת פירות, לפי שהוא נכסי הגר. והוסיף הרשב"ם דמה דהציע מצעות מהני לחזקת קנין, אף דלכאור' אכילת פירות הוא, היינו משום דגופו נהנה מהקרקע, ואי"ז כמו אכילת פירות (ולא ביאר מהו החילוק, הרי סכ"ס לא עשה תיקון בגוף הקרקע, ומשמע דס"ל דכיון דגופו ממש נהנה מגוף הקרקע, זה ודאי הוראת בעלות, וצ"ע. וע' לעיל שהבאנו מהרשב"א דביאר דהחסרון באכילת פירות הוא דנהנה מהפירות, ולא מגוף הקרקע, משא"כ מציע

מצעות [ולכאור' לפ"ז הי' שייך לפרש דגם הרמב"ם מודה דאכילת פירות לא מהני לקנין חזקה, אפי' בצירוף דעת אחרת, דהא הרמב"ם לא כ' דאכילת פירות מהני, רק שטיחת פירות בהקרקע והעמדת בהמה בקרקע, ואף דאין גופו נהנה מהקרקע כגדר הרשב"ם, אבל בגדר של הרשב"א לכאור' הוי דומה להצעת מצעות, דאינו נהנה מהפירות אלא מגוף הקרקע, וצ"ע].

(א) **האי מאן דפשח דיקלא, אדעתא דדיקלא קני,**

אדעתא דחיותא לא קני- פי' הרשב"ם, כיון דלא הי' כוונתו לתקן הקרקע, א"כ אף דלמעשה הי' כוונתו לקנות, וגם למעשה עשה תיקון בהדקל, מ"מ אינו קונה, לפי שלא הי' דעתו לתקן הדקל. וכ' הרא"ש (ס"ג) דאפי' אם הוא אומר דבאמת כוונתו לתקן הדקל, אבל כיון דאין נראה כן ממעשיו, לא

מהני [ולכאור' משמע דחזקה צריך להיות ברור ממעשיו דעושה כן לתיקון הקרקע]. וע"ע ביד רמה (סוף רלג), דכ' דכמו דבעינן שיש לו דעת לקנות, צריך ג"כ שיש לו דעת לקנות באופן זה שיכול לקנות על ידה, דאל"ה הו"ל כמאן דלית לי' דעת לקנות כלל [ולכאור' משמע דלא ס"ל כמש"כ האחרונים, דהיכא דעושה קנין המועיל וקנין שאינו מועיל, ומכוון לקנות ע"י הקנין שאינו מועיל, מ"מ מהני לקנות כיון דדעתו לקנות ועושה מעשה קנין דקנה, ומדברי הרמ"ה משמע דלא כן, אא"כ אמרי' דשאני הכא דלא מכוון לעשות המעשה תיקון כלל, אבל לשון הרמ"ה לא משמע דזהו עיקר החסרון, וצ"ע בזה]. וע"ע בתוס' דמדמה זה לעודר בנכסי הגר וס"ל שהוא שלו דלא קנה. ולכאור' משמע דהחסרון הוא מה שאינו מכויין

(א) **האי מאן דשדא ליפתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה- כ' הרשב"ם דלא הוי חזקה משום שלא עשה שום תיקון בהקרקע, והשלכת הזרע בהקרקע אינו מעשה, אא"כ זורעו ומכסהו עפר, ואע"פ שגדל הלפת ונשרש בקרקע, הרי הוא ממילא קא שבח. ודייק הדברות משה (נ"ח, הע' צ"ט) מזה דאם הי' גדל מיד הי' חזקה, אע"פ שלא עשה מעשה בגוף הקרקע. וא"כ, מה מהני אם מכסהו מיד בעפר, הרי אי"ז השבחה בגוף הקרקע (כמו רפק בה פורתא דמשביח הקרקע מיד), אע"כ צ"ל דכיון דע"י מה שעושה כסווי בעפר הרי הוא גורם שיצמח אח"כ נמי הוי קנין, והשלכת זרע בלחוד אינו קנין משום דאינו מעשה בהקרקע גופא, רק דגרם ע"י נתינת זרעים שיהי' יכול להצמיח אח"כ. א"כ, אפי' אם הושרש מיד, מה בכך, הרי אינו אלא גרם השבחה בהקרקע, וגם לא עשה מעשה בגוף הקרקע. ותי' דצ"ל דאם הי' גדל תיכף הו"ל דין זה כמו כח ראשון, שיש לזה חשיבות ודין כחו ממש, וא"כ אף שבאמת לא עשה אלא גרם השבחה בהקרקע, זה יהי' נחשב דהשביח הקרקע ממש במעשיו.**

(ב) **האי מאן דשדא ליפתא וכו' לא הוי חזקה- כ' הרשב"ם, דאכילת הלפת נמי לא הוי חזקה, דאכילת פירות אינו קונה, דלא הוי שום תיקון בקרקע על ידם. אולם ע' ברמב"ם (מכירה א', ט"ו) שכ' דשטיחת פירות והעמדת בהמה ג"כ מהני לחזקה כמו שאר תשמיש. והשיג הראב"ד, דהא אי"ז אלא אכילת פירות, ואכילת פירות לא מהני להיות חזקה. וביאר המגיד משנה דס"ל**

להרמב"ם דכל שהבעלים נהנה מהקרקע, וגם יש דעת אחרת מקנה אותן, בזה לא אמרי' דצריך שיעשה מעשה תיקון בהקרקע, ושפיר סגי באכילה זו לקנין חזקה. והביא דהרמב"ם יפרש דמה דאי' לקמן (נז). והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי הגר קנה, דהיינו קנין ממש, והראב"ד יפרש דגמ' זו מיירי לענין חזקת ג' שנים. וזה פשוט, דאף לדעת הרמב"ם בנכסי הגר לא קנה באכילת פירות, וכמו שהביא המ"מ מהגמ' לקמן,

האי גאון דצריך לשלם, וביאר הרמב"ן דטעם הדבר הוא משום דכיון דמשום זווי דהלוקח נסתלק הנכרי, הרי משתרשי זווי אלו ללוקח שני, ולכן מחייבין אותן להחזיר מעות ללוקח ראשון. וכ' ר' יונה טעם אחר, דהוי הקרקע עדיין משכון הלוקח. וע"ע בזכר יצחק (ע"ח, ג') דביאר על דרך זה, ע"ש. עוד כ' הרשב"ם דאם יכול הלוקח ראשון לדון עם העכו"ם ולהוציא ממנו מעותיו יפסיד. והק' הרא"ש (ס"ה) דאין דבריו מובנים, איך שייך להוציא מעות מן הגוי, כיון דבדיניהם קני, ואף בדיננו נגמר הקנין ע"י נתינת הכסף, ושוב לא יהי חייב להעמיד מקחו בידו אם כבר זכה המחזיק, והניח בקו'. עוד כ' הרשב"ם דהלוקח שני נקרא רשע משום עני המהפך בחררה. וע' מש"כ הרשב"א ועוד דלפי שי' ר"ת דבמציאה לא אמרי' שיש חסרון דעני המהפך בחררה, גם כאן לא יהי נקרא רשע.

ז) **ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידי-** חקר הזכר יצחק (ע"ח, ג'), מהו הדין עם לאחר שנתן כסף להגוי, כ' לו הגוי שטר, האם זה מהני או לא. ודייק מדברי התוס' כאן דלא יועיל, דהא כבר יצא מרשות עכו"ם, ולא מהני בו שטר (וכ"כ הרשב"א בפירושו, דלא מהני שטר כאן אח"כ מטעם זה, אולם הביא מי שכ' דקנה, וע"ע ברמב"ן דנסתפק בזה). אבל כ' דמדוייק מדברי הרמב"ם דמהני שטר. וביאר דס"ל להרמב"ם דמה דאמרי' שנכסי הגוי כמדבר, אי"ז מדין הפקר, דלא מצינו הפקר כזה, וגם אי"ז יאוש, אלא הביאור הוא דהוי כמו אבידת עכו"ם דמותרת. וא"כ, שפיר י"ל דיכול העכו"ם לכתוב שטר להישראל, שהרי עדיין שלו הוא כל זמן שאין האחר מחזיק בה.

ח) **עד דמטי שטרא לידי-** כ' הרשב"א, דאפי' אם החזיק הלוקח לא מהני, דמה דאמרי' דכסף לא קנה היכא דלקחו מגוי, היינו משום דהגוי אנס הוא, ואין כוונתו לקנין גמור עד שיתן לו הגוי שטר, וא"כ אפי' ע"י חזקה לא מהני, ורק אחר שבא ומחזיק בה מהני חזקתו לקנות. אבל דייק מדברי הרשב"ם דרק משום דלא החזיק הראשון לא קנה, משמע דאם הי' מחזיק גם הראשון הי' קונה ע"י חזקתו.

לקנות כלל. וכן מבואר בהגהות מיימונית (זכ"י פרק ב', אות ד'), דכ' דלפי הר"י אם מתכוין לקנות קנה, דכל החסרון הוא מה שאינו מכוין לקנות. ונלדבריו לכאן צ"ל דמה דנקטי' אדעתא דדיקלא ואדעתא דחיותא לאו דוקא, אלא אורחא דמילתא נקט, וצ"ע.

ד) **האי מאן דזכי זיכיא... אדעתא דציבי לא קני-** ע' בתוס', שהביא מהגמ' בב"ק דהמחזיק בשטרותיו של גר ע"מ לקנות הקרקע, אף השטר לא קנה. והק', למה אינו קונה השטר, הרי חצרו של אדם קונה שלא מדעתו, והרי השטר בידו הוא. וע' במחנה אפרים (קנין משיכה ה') שכ' דקו' תוס' הוא רק לשיטתם, דס"ל דחצר אתרבאי מטעם יד, וא"כ אם חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ע"כ גם יד קונה לאדם שלא מדעתו. אבל לשי' הראשונים דס"ל דחצר מטעם שליחות, א"כ י"ל דמה דמהני קנין חצר אף שלא מדעתו, היינו משום דזכין לאדם שלא בפניו, אבל אולי קנין יד לא מהני אלא מדעתו, ולכן הקו' אינה מתחלת. ותי' תוס' דכ"ז לא אמרי' אלא היכא דאינו יודע שהוא בחצרו, ואם הי' יודע שהוא בחצרו הי' מכוון לקנותו, אבל כאן הרי יודע שהוא בידו, רק שאינו יודע שאינו שלו, וא"כ בכה"ג י"ל דלא קנה לו שלא מדעתו. וכ' המחנ"א (שם) דהיכא דיודע שהוא בחצרו, אלא שאינו יודע שמת הגר, זהו כמו שאינו יודע שהוא בחצרו, דהא אינו יודע דיכול לקנותו, והיינו הך. אולם ע' בקונטרס אחרון להמקור חיים (ת"מ, ל"ס"ק ה') דכ' דמתוס' מבואר דאם ידע שהוא בחצרו, אלא שאינו נתכוון לקנותו מאיזה סיבה שיהי', הרי זה לא קנה (ומשמע דאף דאינו יודע דנעשה הפקר, אינו קונה). וע"ש עוד במה שהק' בהמשך על עצם דברי התוס'.

ה) **נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר, וכו'-** הק' הריטב"א, אמאי לא אמרי' דהגוי לא אפקרי' אלא אדעתא דישאל זה, וא"כ איך בא אחר והחזיק וזכה בו. ותי' דגוי אינו מקפיד בזה, דאינו קפיד אלא לכספו ולהנאתו.

ו) **הרי הן כמדבר-** כ' הרשב"ם דיש מפרשי' דעכ"פ צריך המחזיק ליתן מעות להלוקח, וכ' דאין נראה כלל, דא"כ מאי הרי הן כמדבר דאמרי'. אולם ע' ברמב"ן שאכן הביא מר'

עובד כוכבים ומלך ישראל". וכן מבואר בהל' גזילה (ה', י"א) דאין חילוק בין מלך עכו"ם למלך ישראל. וע' **כסף משנה** שם דהביא ראי' לדעת הרמב"ם מקו' הגמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא, ואם תאמר דבמלכי ישראל זה לא הי' הדין, א"כ למה לא תי' הגמ' כאן במלכי ישראל כאן במלכי עכו"ם. וע"ע בדבר **אברהם** (א', א', אות ה') דכ' להוכיח מדברי ר' יונה בסוגיין דכ' דהא דדינא דמלכותא היינו כמו הפקר ב"ד הפקר, דס"ל דמה דהפקר ב"ד הפקר אינו דין בב"ד של ישראל דוקא, אלא דין שררה וממשלה הוא, דמי שהוא המושל יכול להפקיר ממון של הנמשל, ע"ש לראיותיו דזהו הביאור בדברי ר' יונה.

(ט) **והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא - ע'** בר' יונה שכ' דאין לפרש דקו' הגמ' הוא דאין המוכר (הגוי) יכול להסתלק מן הנכסים לפי שעדיין שלו הוא משום דינא דמלכותא, דדינא דמלכותא הוי כמו הפקר ב"ד הפקר, שהנכסים רק מופקעין מבעליהן ע"י דינא דמלכותא, אבל אין דינא דמלכותא יכול לומר שיהי' הקרקע קנוי לשום אדם (ומכאן למדו האחרונים דשי' ר' יונה הוא דהפקר ב"ד הפקר יכול רק להפקיע זכות אדם באיזה ממון, ולא ליתן לשום אדם, וע' בדבריהם שהאריכו בראיות כמו ר' יונה וכנגדו, ואכ"מ). אלא הפירוש הוא דאין יכול המחזיק להחזיק בה, הרי דינא דמלכותא היא שאין שום אדם קונה אלא בשטר.

(י) **והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא - ע'** ברשב"א (ועוד) לקמן נה.. דכ' דלכאור' מבואר מכאן דשייך דינא דמלכותא דינא אפי' היכא שאין שום הרוחה למלך, ודלא כהשיטה דס"ל דלא אמרי' דינא דמלכותא דינא אא"כ יש הנאה למלך. ודחה הרשב"א שיש הרוחה להמלך במה שלא לקני איניש בלא אגרתא, כדי שלא יגנבו חוק המלך שגובה מכל שדה.

(יא) **דינא דמלכותא דינא - פי' הרשב"ם, "שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו, והלכך דין גמור הוא".** וכ' הר"ן בנדרים (כח.) דדינא דמלכותא דינא היינו רק במלכי אומות, דיכולים לומר אם לא תעשו כמצוותי אגרש אתכם ממלכותי, אבל במלכות ישראל אין שייך לומר כן, לפי שכל כלל ישראל שותפין הם בא". **אולם ע' ברמב"ם (מלכים ד', א')** בדיני מלך ישראל, שכ' שהמלך יכול ליתן מס, וקוצב לו מכס, ואסור להבריח מן המכס שלו, וכ' הרדב"ז דטעם הדבר הוא משום דדינא דמלכותא דינא. ומדבריו מבואר דמקור דין זה הוא פרשת המלך שבתורה, ודין זה אומר גם דדינא דמלכותא דינא. וכן אי' בקרית ספר על הרמב"ם שם, דכל הדינים של הרמב"ם שם הם מחמת פרשת המלך. והוסיף הרדב"ז דגם במלכי גוים יש דין דדינא דמלכותא דינא [ומשמע דזהו ג"כ המקור, וע"ע אין שייך פ' המלך במלכי עכו"ם, ואולי הי' כוונתו רק דהדין שייך גם במלכי עכו"ם, ולא הטעם]. **וע"ע בפיה"מ דכ' "ואין הפרש בזה בין מלך**